

પ્રકાશન નં. : ૨૧૭

પ્લેગ વિષે ઈસ્લામી દ્રષ્ટિકોણ

—હસન ભટ્ટકોટવી

★★★★★★★★

પ્રકાશન વિભાગ

દારુલ ઉલૂમ ભરૂચ, મહમૂદનગર,
મુ. પો. કંથારીઆ-૩૬૨ ૧૬૨
તા. જિ. ભરૂચ (GUJ.-INDIA)

[illegible]

★ ખિરિમહી તથાદા ★

પ્રલોગ વિષે ઇસ્લામી દષ્ટિકોણ

કુર્ચાને મજાદમાં અદ્વાહ તથાલાનો ઇરશાહ છે :

“ (હે નખી સહુદ્વાહુ અલયહિ વ સહુમ !) શું આપે તે લોકોને નિહાળ્યા નથી, જેઓ મૃત્યુના લયથી પોતાનાં ઘરખાર છોડી બહાર નીકળી પડ્યા હતા અને તેઓ હજારોની સંખ્યામાં હતા ? પછી અલ્લાહ તઆલાએ તેમને ફરમાવ્યું કે તમે સૌ મરી જાવ. પછી તેણે તેમને સજીવન કરી દીધા. નિઃશંક, અલ્લાહ તઆલા લોકો પર કૃપા કરનાર છે, પરંતુ ઘણાં લોકો તેનો શુક્ર અદા કરતા નથી.”

(સૂર્યો બકરહ : ૨૪૩)

~~~~~

તપત

ઉપરોક્ત આયતમાં બની ઇસરાઇલની એક જમાઅતનું વર્ણન કરાયું છે, જે પ્લેગ યા જિહાકના ભયથી પોતાના પરિવારોની સાથે નાસી છૂટી હતી. તફસીરકારોએ લખ્યું છે કે બની ઇસરાઇલની એક જમાઅત વાસત નજીક આવેલા “કાવરદાન” શહેરમાં આબાદ હતી. ત્યાં અઝાબરૂપે પ્લેગનો ભારે રોગચાળો ફાટી નીકળ્યો. આ લોકો જેમની સંખ્યા લગભગ દસ હજાર જેટલી હતી, અવાચક બની ગયા અને મૃત્યુના ભયે તથા સલામતીના આશયે આ શહેરને છોડી બે પર્વતો દરમિયાન આવેલા એક વિશાળ મેદાનમાં ચાલ્યા ગયા. અલ્લાહ તઆલાએ ત્યાં બે ફરિશ્તા મોકલ્યા, જે મેદાનના બેઉ કિનારે આવીને ઊભા થઈ ગયા અને તેમણે કોઈ એવી બિહામણી પુકાર કરી, જેનાથી તે સૌ ક્ષણભરમાં ટપોટપ મૃત્યુ પામ્યા. આસપાસના લોકોને જ્યારે આ બનાવની જાણ થઈ તો તેઓ ત્યાં પહોંચ્યા. દસ હજાર મૃતદેહોના કફન-કફનની વ્યવસ્થા કરવાનું કામ સરળ ન હતું, જેથી તેઓ લાચાર બની ગયા. તેમણે તેમની આગુબાગુ કમ્પાઉન્ડ જેવું બનાવી દીધું, જેથી જંગલી પ્રાણીઓ તેમને ફાડી ન ખાય અને તેમને એ જ સ્થિતિમાં છોડીને ચાલ્યા ગયા.

સમય વીત્યે તેમની લાશો સડી ગઈ. માત્ર હાડપિંજરો રહી જવા પામ્યાં. એક લાંબી મુદત પછી બની ઇસરાઇલના એક પયગમ્બર હઝરત હિઝકીલ (અલૈ.)આ સ્થળેથી પસાર થયા. આ કંપાઉન્ડમાં ઠેરઠેર માનવ હાડપિંજરો વેરવિખેર પડેલાં નિહાળીને હેરતમાં પડી ગયા. વહી દ્વારા એમને આખો બનાવ બતાવી દેવામાં આવ્યો. હઝરત હિઝકીલ

તપત

તપત

આયતને લગતા મસાઈલ :

મજહૂર આયતથી અમુક મસાઈલ અને અહકામ સંબંધિત થાય છે :

(૧) જે રીતે જિહાદથી ભાગવું હરામ છે, એવી જ રીતે પ્લેગથી ભાગવું પણ હરામ છે.

(૨) તકદીર (નિયતિ)ના મુકાબલામાં કોઈ તકવીર (યુક્તિ) કારગર થઈ શકતી નથી. પ્લેગથી ભાગવું પ્રાણ બચાવવાનું નિમિત્ત બની શકતું નથી અને પ્લેગગ્રસ્ત વિસ્તારમાં કાયમ રહેવું મૌતનું કારણ બની શકતું નથી, બલકે મૌતનો એક સમય નિયુક્ત છે, ન એમાં વધારો થઈ શકે છે અને ન તો ઘટાડો.

[૩] જે શહેરમાં પ્લેગ યા એપી રોગ ફેલાયો હોય તો ત્યાંથી નાસીને બીજા જગ્યાએ જવું બંધન નથી. હુઝૂર નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ના ઇરશાદમાં એટલો વધારો પણ છે કે બીજા લોકોએ ત્યાં જવું પણ હુરુસ્ત નથી. હદીસ શરીફમાં છે :- ખા. ૨

“પ્લેગની આ બીમારી દ્વારા અલ્લાહ તઆલાએ તમારા પૂર્વની કૌમો પર અઝાબ ઉતાર્યો છે. જ્યારે તમે આ સાંભળો કે કોઈ શહેરમાં પ્લેગનો રોગ ફેલાયો છે તો ત્યાં જશો નહિ અને જો કોઈ વસતિમાં આ રોગ ફેલાઈ જાય

તપત

તપત

બની શકતું નથી અને એમાં સ્થાયી રહેવું મૈતનું નિમિત્ત બની શકતું નથી. આવી માન્યતા હોવા છતાં પયગમ્બર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો ઉપરોક્ત આદેશ ઘણી દૂરગામી હિકમતો પર આધારિત છે. બહારબાળાઓને પ્લેગગ્રસ્ત એરિયામાં જવાની મનાઈ કરવામાં એક હિકમત આ હોઈ શકે છે કે શક્ય છે ત્યાં પહોંચીને કોઈની ઉંમર પૂરી થઈ ચૂકી હોય અને મૈતનો સમય આવી પહોંચ્યો હોય. બસ, ત્યાં પ્રવેશનાર જો આ રોગમાં સપડાઈને મૃત્યુ પામ્યો તો મરતાં મરતાં તેને એવો ગુમાન થશે કે જો હું અહિંયા આવ્યો ન હોત તો હું બીમાર ન પડત અને મને મૃત્યુ ભરખી ન જાત. બીજાઓ પણ એવું વિચારશે કે અહિંયા આવવાથી તેનું મૃત્યુ થયું. જો કે જે કાંઈ થયું તે પહેલેથી લખાયેલું જ હતું. તેની ઉંમર પૂરી થઈ ચૂકી હતી. ગમે તે સ્થળે રહેત તો પણ નિર્ધારિત સમયે તેની મૈત આવીને જ રહેત. આ આદેશ દ્વારા મુસલમાનોની માન્યતાને આ પ્રકારની દ્વિધાથી બચાવવામાં આવી છે, જેથી તેઓ ગેરસમજના શિકાર ન બને.

બીજી હિકમત આ પણ હોઈ શકે છે કે અલ્લાહ તઆલાએ બંદાઓને સૂચના આપી છે કે સ્વજાતને હલાકતમાં નાખશો નહીં. કુર્આન શરીફમાં છે : વલા તુલ્કુ બિઅયદીકુમ્ ઈલત્તહલુકહ, એટલે કે પોતાને હાથે કરીને હલાકતમાં ન નાખો. પોતાને ખતરાથી બચાવો. અર્થાત્ જ્યાં હલાકતનો ભય હોય અથવા નુકસાન પહોંચવાનો ખતરો હોય તો ત્યાં જશો નહિ, બલકે યથાશક્તિ એવી

તપત

નવ

એવી ચીજોથી ખચાવવાની તકેદારી રાખો, જે ચીજો વિનાશ અને નુકસાનનો સમખ બની શકે છે. આ સૂચનાનો તકાદો પણ આ જ છે કે તકદીર પર સંપૂર્ણ વિશ્વાસ મૂકીને સાવચેતીભર્યા પગલાં ભરવામાં થા કેઈ યુક્તિ અપનાવવામાં કરી મળ્યા રાખવામાં ન આવે. એ જ યુક્તિઓ પૈકી એક યુક્તિ આ પણ છે કે કેઈ એવા સ્થળે ન જાય જ્યાં જાનનું જોખમ હોય.....

એ જ પ્રમાણે વસતિવાળાઓને પણ મૈતના ભયે સ્થળાંતર કરવાની મનાઈમાં પણ ઘણી હિકમતો છુપાયેલી છે. દ્રષ્ટાંતરૂપે જો નાસલાગનો સિલસિલો ચાલુ થઈ ગયો તો ધનવાન અને બળવાન લોકો તો તરત જ નાસી છૂટશે, કમરણ કે તેમની પાસે બાહ્ય અને આંતરિક ઠરેક પ્રકારના સાધનો અને માધ્યમો મવજૂદ છે, પરંતુ આબાદીના નિર્બળ, નિર્ધન, સાધન-વિહીણાં સ્ત્રી-પુરુષો જે નાસવાની શક્તિ ધરાવતા નથી, તેમની કેવી અવદશા થશે ! પ્રથમ તો તેઓ પોતાને એકલા-અટૂલા પામીને હેબતાઈ જશે અને મરણશરણ થવા માંડશે. પછી તેમનામાં જે બીમાર હશે તેમની સારવાર કોણ કરશે ? અને મૃત્યુ પામશે તો કફન-ઢકનની વ્યવસ્થા કેવી રીતે થઈ શકશે ? ઉપરાંત, અત્યંત સંભવિત છે કે જે લોકો એ જગ્યાએ પહેલેથી મવજૂદ છે અને ત્યાંથી નાસી જવા ચાહે છે, તેમના શરીરમાં પ્લેગના જીવાણુઓ પ્રવેશી ચૂક્યા હોય. આવા સંજોગોમાં તેઓ સફર કરશે અને સફરમાં બીમાર પડી જશે તો વિચારો કે તેમની કેવી દુર્દશા થશે ?

નવ

તપત

કારણે આવે છે તે અઝાબને નાસભાગ કરવાથી ટાળી શકાતો નથી. તેને તો તવબા અને ઇસ્તિગફાર જ ટાળી અને ખાળી શકે છે.

વળી, પ્લેગગ્રસ્ત સ્થળેથી ભાગવાનો અર્થ આ જ થશે કે જો એકને ઇબ્રાહિમ મળી જાય તો પછી બધાં જ ભાગવાનું શરૂ કરી દેશે અને આખું શહેર ખાલી થઈ જશે. આવી ભાગદોડથી આબાદીને જે આર્થિક, વિત્તિય, નૈતિક અને સાંસ્કૃતિક નુકસાન ભોગવવું પડશે તે તદ્દન સ્પષ્ટ છે.

આવા વિરોધાભાસી પાસાં ઈસ્લામના મધ્યસરને અને સલામતીનો માર્ગ ઢુંઢી કાઢવાનું કામ ઇસ્લામ જેવા પ્રગતિશીલ અને હિકમતપૂર્ણ ધર્મનું જ હતું. તેણે ખૌદ્રિક અને સ્વાભાવિક તમામ પાસાંઓનો ખ્યાલ રાખીને આ મધ્યમસરનો અને ન્યાયપૂર્ણ આદેશ દીધો કે જ્યાં પ્લેગ ફાટી નીકળ્યો હોય ત્યાં લેવાદેવા વિના જશો નહિ અને લેવાદેવા વિના ત્યાંથી નીકળશો પણ નહિ.

કેટલીક અપવાદરૂપ સૂરતો :

હદીસ શરીફમાં છે : “ફલા તખ્રુજૂ મિન્હા ફિરારમ્ મિન્હુ” (પ્લેગગ્રસ્ત વિસ્તારમાંથી નાસી છૂટવાના હેતુસર બહાર નીકળો નહિ). આ શબ્દોથી સ્પષ્ટ થાય છે કે જો કોઈ માણસ મૌતના લયે ભાગતો નથી, બલકે પોતાની કોઈ બીજી જરૂરત માટે અન્ય સ્થળે ચાલ્યો જાય તો એમાં કશો વાંધો નથી.

તપત

તપત

(હંડવત્) ઢાખલ થવાને બદલે પગ આગળ ફેલાવી નિતંબભેર (ફૂલાંના ટેકે) ઢાખલ થયા. બસ, તેમની આ શરારતને કારણે તથા અદ્વાહના આ આદેશનો અનાદર કરવાને પરિણામે જ્યારે તેઓ “અરિહા” નામી શહેરમાં પહોંચ્યા તો તેમને પ્લેગની ખીમારી ઘેરી વળી અને બપોર સુધીમાં ૭૦ હજાર ચઢૂદીઓ મૃત્યુનો કોળિયો બની ગયા. (સૂરએ બકરહની આયત નં. ૫૭/૫૮ અને સૂ. નિસાઅની આયત નં. ૧૫૪માં આ બનાવનો ઉલ્લેખ છે.)

આથી સ્પષ્ટ થયું કે અદ્વાહ તઆલાના આદેશોનું ઉલ્લંઘન કરવાને કારણે જ પ્લેગ જેવી વિકરાળ મહામારી ઉદ્ભવે છે.

પ્લેગથી ભાગનારા ઘણા ઓછા જીવતા બચે છે :

હઝરત અબુલ હસન મહાઇની (રહ.) પોતાના વાલિદથી નકલ કરે છે કે એવા ઘણાં ઓછા લોકો છે, જે પ્લેગ યા જિહાદથી ભાગી ગયા હોય, પછી તે જીવતા બચી ગયા હોય. તાબુદ્દીન સુબુકી (રહ.)એ કહ્યું છે કે ઉપરોક્ત બયાન અનુભવસિદ્ધ છે. શક્ય છે કે અદ્વાહ તઆલા પ્લેગ યા જિહાદથી ભાગવાને તેની ઉંમર દુનકાવવાનું કારણ બનાવી દે. કુર્આને મજીદની એક આયતથી આ વાત પુરવાર પણ થાય છે :

“(હે નબી સલ. !) આપ ફરમાવી દો કે જો તમે મૃત્યુથી અથવા માર્યા જવાથી ભાગશો તો આ ભાગવાનું

તપત

[ઈમામ માલિક (રહ.)એ હઝરત અબ્દુલ્લાહ ઈબ્ને અબ્બાસ (રહ.)થી નકલ કર્યું છે કે જ્યારે કોઈ કૌમમાં ઝિના (વ્યભિચાર) વ્યાપી જાય છે તો તેમનામાં મૌતનું પ્રમાણ ખૂબ વધી જાય છે.]

અઝાબનો કુદરતી નિયમ :

જ્યારે કોઈ કૌમ પર અઝાળ ઉતારે છે તો તે મુસ્તહિક અને ગેર મુસ્તહિક, પાત્ર અને અપાત્ર, સારા અને નહારા તમામ લોકોને ઘેરી વળે છે. જેમ કે, હઝરત અબ્દુલ્લાહ ઈબ્ને ઉમર (રઠિ.)થી રિવાયત છે કે નખીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું : જ્યારે અલ્લાહ તઆલા કોઈ કૌમ પર અઝાળ ઉતારે છે તો તે અઝાળ ત્યાં મવજૂદ સઘળાં લોકોને પહોંચે છે. પછી તેમને પોતપોતાની નિયતો પ્રમાણે કિયામતના દિવસે ઉઠાવવામાં આવશે.

પ્લેગ મુસલમાન માટે રહમત અને કાફિર માટે
અઝાબ છે :

હદીસ શરીફમાં આવ્યું છે કે પ્લેગ મુસ્લિમો માટે

તપત

સખખ ખયાન ફરમાવ્યો છે, જેનો સંબંધ વહી સાથે છે અને કોઈ તખીખ તેને માલૂમ કરી શકતો નથી અને ખીજો સખખ (હવાની ખરાખી) ખયાન ફરમાવ્યો નથી, કારણ કે તેનો સંબંધ ખુદિથી છે અને તખીખો પણ તેને માલૂમ કરી શકે છે.

રોગ માટે શયાતીનને કેમ નિમિત્ત ખનાવ્યા ? :

રોગ યા કોઈ પણ વખા ગુનાહોના કારણે આવતી હોય છે અને ઇન્સાન પાસે ગુનાહ પણ શયાતીન (નાફરમાન જિન્નાત) કરાવે છે, એ કારણે વખાને આમંત્રિત કરવા ઉપર પણ શયાતીનને નિયુક્ત કરે છે, જેથી જેમના કહેવાથી ગુનાહ કર્યા હતા, તેમના જ હાથે તેમને હલાક કરવામાં આવે અને તેઓ જાણી લે કે જે માણસ કોઈના કહેવાથી પોતાના પાલનહારની નાફરમાની કરે છે અને તેને પોતાનો દોસ્ત સમજીને તેની વાત માને છે તે અલ્લાહ તઆલા તેને જ એમના પર નિયુક્ત ફરમાવી દે છે, અહિંયા સુધી કે પછી તેના જ હાથે તેમને હલાક કરાવી દે છે.

એથી રોગ વિષે ઈસ્લામનું માર્ગદર્શન :

જહાલતયુગમાં આ માન્યતા પ્રચલિત હતી કે ખીમારની પાસે બેસવાથી અને તેની સાથે ખાવાથી તંદુરસ્ત માણસને પણ તે ખીમારી લાગુ પડી જાય છે, જેથી નખીએ કરીમ

તપત

તપત

હિફાઝત અને ઇમાનની સલામતી ખાતર શરીઅતે ચેપી રોગથી અળગા રહેવાની તાકીદ કરી છે.

વર્તમાન પ્લેગે સૌથી મોટો લોગ માનવતાનો લીધો છે. પ્લેગચ્ચર વિસ્તારમાંથી મહેમાન આવેલાં નિકટવર્તી સગાં-સ્નેહીઓ અને સંબંધીઓને ઘિઝ્કારવાના તથા તેમના પ્રત્યે આલડછેટભયુ અને સૂગયુક્ત વર્તન કરવાના ચિત્ર-વિચિત્ર ખનાવો વર્તમાનપત્રોમાં બહાર આવતા રહ્યાં છે. આવા સંજોગોમાં ઇસ્લામ ધર્મની આ સમતોલ તાલીમ માનવજાત માટે અવશ્ય આશીર્વાદરૂપ અને પ્રસ્તુત છે.

દુનિયાની મુસીબતો રહમત છે કે અઝાબ ? :

હદીસ શરીફની અમુક રિવાયતોથી સ્પષ્ટ થાય છે કે દુનિયાની મુસીબતો અને આફતો અલ્લાહ તઆલાની રહમત અને ઘણી ફઝીલતની ચીઝ છે. જેમ કે, હદીસ શરીફમાં છે કે સૌથી વધુ મુસીબતો પચગમ્બરો (અહીં) પર આવે છે. ત્યાર બાદ કમાનુસાર પરહેઝગારો અને અવલિયા બગેરે પર.

પરંતુ કુર્આન મજીદની ઘણી આયતો અને હદીસ શરીફની ઘણી રિવાયતોથી આ વાત પણ સ્પષ્ટ થાય છે કે દુનિયાની મુસીબતો આપણા કુકર્મોનું ફળ અને પરિણામ છે. કેટલીક રિવાયતોથી ફલિત થાય છે કે દુનિયાની મુસીબતો અલ્લાહ તઆલાના ક્રોધક્રોધની નિશાની છે. આ કારણે સહજપણે આપણને મૂંઝવણ અને હેરાની થાય છે

તપત

